

Dichter van dienst

Van dezelfde auteur:

Nepvuur (1988)

Mijn leven als museum (1993)

Nieuwe vleugel (1995)

Simpele ziel (2002)

De grote vakantie (2004)

Rode Vlam (2004)

De verdwijnkunstenaar (2004)

De eenzame uitvaart (2005)

Songloed (2007)

De gastspeler (2009)

Victoria (2009)

Een steek diep (2011)

De humor van het theezakje (2011)

Door (2013)

Moeder doen (2013)

Staat (2015)

Klaar (2019)

F. Starik

Dichter van dienst

over de eenzame uitvaart

Met bijdragen van

Maria Barnas, Wim Brands, Anneke Brassinga, Eva Gerlach,
Elma van Haren, Erik Jan Harmens, Judith Herzberg,
Krijn Peter Hesselink, Sasja Janssen, Bernke Klein
Zandvoort, Jannah Loontjens, Neeltje Maria Min,
Thomas Möhlmann, Marieke Lucas Rijneveld, Rob
Schouten, F. Starik, Jos Versteegen en Menno Wigman

Met een nawoord van Joris van Casteren,
coördinator De Eenzame Uitvaart

Nieuw Amsterdam

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door Stichting De Eenzame Uitvaart dankzij een subsidie van The Art of Impact

G Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van Van Grunsven Creative Management, zie ook www.vangrunsvencm.com

© erven F. Starik 2019

Alle rechten voorbehouden

© gedichten Maria Barnas, Wim Brands, Anneke Brassinga, Eva Gerlach, Elma van Haren, Erik Jan Harmens, Judith Herzberg, Krijn Peter Hesselink, Sasja Janssen, Bernke Klein Zandvoort, Jannah Loontjens, Neeltje Maria Min, Thomas Möhlmann, Marieke Lucas Rijneveld, Rob Schouten, F. Starik, Jos Versteegen en Menno Wigman

© nawoord Joris van Casteren

Omslagontwerp Bureau Beck

Foto auteur © Keke Keukelaar

ISBN 978 90 468 2598 3

NUR 320

www.nieuwamsterdam.nl

www.starik.nl

Voorwoord

‘Och mevrouw,’ schreef ik begin maart aan de liefste tante van Menno Wigman, ‘ik ben geen haar beter, alleen kaler. Ben nu bezig met het samenstellen van *Dichter van dienst*, het derde en wat mij betreft laatste deel van de trilogie over de eenzame uitvaart, en kom weer een hoop Menno tegen. Het is een rol, me op het lijf geschreven. Dat benauwt me dan ook weer. Enerzijds: wat zou het heerlijk zijn om hieraan te ontkomen, de dood, die eeuwige dood; anderzijds: je hebt er maar mee te leven. Als je iets opbouwt, zul je met de stenen moeten leven. Tussen de zelf gemetselde muren. Er is geen ontsnappen aan. Als ik dat zo nog aan Menno had mogen vertellen, hadden we gegiecheld om de bouwvakkersmetaforiek.’

Maar ik kan het niet meer aan Menno vertellen, dan moet ik eerst naar *Zorgvlied fietsen*. Op 1 februari 2018 overleed hij, een van mijn trouwste dichters van dienst, vanaf het begin bij de eenzame uitvaart betrokken. Rogi Wieg, die al jaren niet meer als dichter van dienst had opgetreden maar de zaak tot op het eind bleef volgen, ging hem voor op 15 juli 2015. Wim Brands, tot het laatst toe actief, maakte er onverwacht zelf een einde aan op 4 april 2016. En onze beschermheer Eberhard van der Laan overleed op 5 oktober 2017. Het is een slagveld om mij heen. En dan heb ik Erik Menkveld, die een enkele keer optrad als dichter van dienst, net als Robert Anker, nog niet eens genoemd. Of Adriaan Jaeggi, aan wie ik *Een steek diep* opdroeg, dat aan *Dichter van dienst* voorafging – maar die is alweer tien jaar dood.

Het hoort natuurlijk ook gewoon bij ouder worden. Alleen zijn

mijn doden nog helemaal niet oud. Ze zijn nooit oud geworden. In de zomer van 2017 heb ik zelf de dood in de ogen gekeken, of nee, niet in de ogen gekeken, ik was er helemaal niet bij, lag in coma in een ziekenhuis, na een hartinfarct. Ik heb pas achteraf moeten vernemen dat ik voor de poorten van de hel werd weggesleept: ik was, zeg maar, technisch dood. En ik heb er helemaal niets van gemerkt.

Ook niet leuk, voor iemand die altijd zo goed is geweest met de dood. Sindsdien speel ik in blessuretijd, in de blessuretijd van de Poule des doods. Ik ben de eenzame uitvaart in de loop van de tijd als een levensopdracht gaan zien, als een taak die je tot het einde zult vervullen, niet als een project waarmee je na een tijdje weer ophoudt, omdat het niet nieuw meer is, omdat je het nu wel gezien hebt.

Het recept is eenvoudig en mag inmiddels als bekend worden verondersteld: dichters schrijven een gedicht – en dragen dat op de uitvaart voor – voor die mensen die anders waren overgeschoten, voor wie niemand zou komen, over wie niemand had gesproken, was de dichter er niet geweest.

Het was de toenmalige stadsdichter van Groningen, Bart FM Droog, die begin 2002 op het idee kwam de eenzame doden met een gedicht te eren. Sindsdien werd het idee in tal van steden door stadsdichters overgenomen. In Amsterdam koos men, door omstandigheden gedwongen, voor een andere vorm. Amsterdam kende het fenomeen van de stadsdichter nog niet – daar zou pas in 2006 verandering in komen met de benoeming van Adriaan Jaeggi – maar wat belangrijker was: er waren simpelweg te veel eenzame doden om ze door één enkele dichter te laten bezingen. Het zou geen enkele dichter lukken om jaarlijks gemiddeld vijftien keer een gedicht te schrijven en daarbij niet in herhaling te vallen.

Zo werd in Amsterdam de Poule des doods opgetuigd. Simon Vinkenoog, Eva Gerlach, Menno Wigman, Rogi Wieg en Neeltje Maria Min als dichters van dienst, met mijzelf in de rol van coördinator, de man die het contact met de Dienst – een kleine onderafdeling van de sociale dienst: Team Rampen, Uitvaarten en Pension (twee mede-

werkers, soms drie, maar die derde wil nooit lang lukken. Ton van Bokhoven en zijn collega Ali Mahmood handelen jaarlijks zo'n drietot vierhonderd uitvaarten van minvermogenen af) – en de dichters onderhoudt, die alle uitvaarten bezoekt en er verslag van doet, en zelf indien nodig ook een gedicht kan leveren. Van die eerste lichten leven alleen Gerlach, Min en ik nog. Het is vast geen gezond beroep. Neel besloot een paar jaar geleden zelf om geen gedichten voor eenzame uitvaarten meer te schrijven. Het was haar te veel geworden. 'Ik moet al zo veel begrafenissen bezoeken.'

Telkens werden de leeggekomen plekken moeiteloos opgevuld. Op een dag zal ook mijn plek beschikbaar komen. Hoe die plek moet worden ingevuld, dat laat ik graag aan mijn opvolger over. Van de uitputtende verslagen die ik voorafgaand aan en na afloop van iedere uitvaart schreef, kan best worden afgeweken. Voor mij werkt het, al was het maar om de gebeurtenis af te sluiten, los te laten. Je hebt er toch een week mee rondgelopen. Die verslagen kwamen oorspronkelijk voort uit de eis van het Amsterdams Fonds voor de Kunst om schriftelijk verantwoording af te leggen voor de ontvangen subsidie waarmee we de dichters betaalden. In de loop van de tijd raakte ik eraan gewend, werd het een vanzelfsprekend onderdeel van het takenpakket van de coördinator – er diende hoe dan ook het een en ander genoteerd te worden tussen de melding van de ambtenaren en de verstrekking van de opdracht aan de dichter van dienst.

De eenzame uitvaart is als verschijnsel nauwelijks meer weg te denken uit ons taalgebied, en de eerste voorzichtige stappen daarbuiten zijn ook gezet: in 2016 verscheen een Duitse vertaling van een keuze uit de gedichten en verslagen van zowel de Amsterdamse als de Antwerpse eenzame uitvaart, *Das Einsame Begräbnis*. Een Engelse vertaling van die editie volgde in 2018, met – het kan niet missen – de titel *The Lonely Funeral*. Uiteindelijk zal dit leiden tot volledige werkgelegenheid voor dichters wereldwijd, heb ik weleens schertsend opgemerkt.

Toch gaat niet altijd alles goed: een paar jaar geleden stierf het project in Rotterdam een stille dood. Het raakte nooit echt ingeburgerd, de gure wind die in het gehele land is opgestoken waait daar nog net iets harder, en het is en blijft een kwetsbaar project: als de betrokken ambtenaren er geen zin in hebben, of vanuit de politiek de roep klinkt om een nauwelijks waarneembare bezuiniging, dan houdt het op. In Almere, waar een raadslid het gemeentebestuur opriep om de ook daar voorkomende eenzame uitvaarten van het woord van een dichter te voorzien, werd een daartoe ingediende motie door een meerderheid van de raad verworpen. De toenmalige burgemeester, mevrouw Jorritsma, zag er weinig in; de dode kon het gedicht immers zelf niet meer horen.

In Amsterdam kennen we gelukkig andere burgemeesters: eerst nam Job Cohen en daarna Eberhard van der Laan met veel toewijding de taak van Beschermheer van Stichting De Eenzame Uitvaart op zich. Met name de laatstgenoemde zullen we deerlijk missen.

Het is altijd mijn stellige overtuiging geweest dat de dichters die deze gedichten schrijven netjes voor hun arbeid moeten worden betaald, net als de dragers, de koffiejuffrouw, de begraafplaats en de ambtenaren voor hun werk betaald krijgen. Dat wil nog weleens op kritiek stuiten: het mooie initiatief zou gediend zijn bij de inzet van vrijwilligers, de naar schatting één miljoen amateurdichters die ons land rijk is en van wie velen maar al te graag een gedicht voor de doden zouden concipiëren, zelfs al zou dit tot tenenkrommende resultaten leiden – de bedoeling is toch goed?

Het spijt me, het klinkt zo onaardig, maar de inzet van dichters van bewezen kwaliteit is voor dit initiatief onontbeerlijk: kwaliteit is onze reclame. Dat bewijst, opnieuw, dit boek.

F. Starik

Eenzame uitvaart nummer 116

St. Barbara, maandag 2 augustus 2010, tien uur

Dichter van dienst: Wim Brands

Meneer S.H.K. is dinsdag 20 juli 2010 door een buurvrouw zwaar verwaarloosd in bed aangetroffen. Hij werd onmiddellijk in het ziekenhuis opgenomen. Hij leed aan open tbc.

Meneer is gescheiden, er is een zoon met wie hij al 22 jaar geen contact meer had. Het ziekenhuis heeft de zoon kort na het overlijden gebeld, maar die ging juist met vakantie. De buurvrouw, de enige met wie meneer K. nog contact had, heeft er enkele dagen over nagedacht, maar heeft eveneens te kennen gegeven niet naar de uitvaart te komen. Ze beschikt over een sleutel van zijn huis. Ton van Bokhoven van de Dienst heeft de sleutel bij haar opgehaald en de woning bezocht. Mevrouw kwam tamelijk warrig op hem over. Hij omschrijft het huis als een vieze, rommelige bende. Maar dat vindt Van Bokhoven algauw. Ik denk dat het bij hem thuis heel netjes is, opgeruimd, schoon. Misschien wel een beetje extra netjes, opgeruimd en schoon. Zo werkt dat.

Een kleine benedenwoning aan de Van Reigersbergenstraat. Uit de administratie van meneer K. bleek dat hij een uitvaartverzekering had bij Yarden. Er is geen testament. Vanuit het mortuarium van het ziekenhuis is hij overgebracht naar PC Uitvaartverzorging. Geen afscheid mogelijk. De kist dient gesloten te blijven, vanwege de tbc.

Dit is misschien een goed moment om te vertellen dat er besloten is om onze doden voortaan alleen nog maar met initialen aan te duiden.

Er zijn argumenten. Soms word ik gebeld door iemand die de naam van een verloren familielid gegoogled heeft. Een tijdlang wer-

den de namen van de doden versleuteld, om niet in de intimiteit van de overledene zelf te treden, maar iedere andere naam behoort ook weer iemand anders toe. En juist die iemand nam dan contact op. Zie dat maar eens uit te leggen. Soms word ik gebeld door nabestaanden, die iets van het portret van hun familielid vinden. Soms is men blij – maar blij is het woord niet – iemand terug te vinden, een andere keer verontwaardigd. Dat je leven zomaar op straat ligt. We zijn daar altijd zeer prudent mee omgegaan. Maar het begon toch ongemakkelijk te voelen.

Fictionaliseren werkte niet altijd, iemand bij de volledige doopnaam te noemen gaf soms óók complicaties. In overleg met de Dienst, het Bestuur van de Stichting en een paar dichters uit de poule werd besloten het roer om te gooien. Initialen lijken een oplossing. Al is en blijft het jammer, zoals in een enkel gedicht tot uitdrukking komt.

Ik mail Wim Brands of hij beschikbaar is als dichter van dienst. Hij woont nog dichter bij de overledene dan ik. Hij gaf al eerder aan graag nog eens de eenzame uitvaart van een bejaarde te bezingen, gewoon een oude, eenzame man. En dit is er een, zonder twijfel. Wim kan. Hij vertrekt voor een paar dagen naar Limburg, maar, zo meent hij, ‘onderweg naar Limburg vallen je altijd wel een paar regels in’.

Ik fiets even bij meneer K. aan, in de Van Reigersbergenstraat. Een donkerrode voordeur van bordkarton, zoals alle voordeuren in deze straat. Met van die plastic ramen die niet helemaal in de gevel passen. Net iets te klein, niets wat een kitspuit niet kan dichtsmen. Dat noemen ze gerenoveerd. De gordijnen zijn opengeschoven. Grijs projecttapijt op de vloer, een ijzeren ledikant met spijlen vult de voorkamer, het bed is afgehaald. Er ligt een wit mondkapje op de vloer, hoogstwaarschijnlijk door meneer Van Bokhoven achtergelaten. In de achterkamer schemert een bankstel, de ramen achter geven uitzicht op een dichtgegroeide, overwoekerde tuin. Het huis is vooral heel leeg. Geen planten, geen frutsels in de vensterbanken. Niets wijst op een persoonlijkheid. Een spartaanse ruimte.

Maandagochtend, kwart voor tien. Het regent, maar niet hard. En niet onophoudelijk. Als ik de begraafplaats op draai, staan de dragers en de uitvaartleider bij de poort. Ik neem een denkbeeldige hoed af. Goed voorbeeld doet goed volgen. Glimlachend parkeer ik mijn fiets. Even later arriveert de lijkwagen.

Wim Brands, met zijn onafscheidelijke plastic tasje van boekhandel Athenaeum. Hij heeft een hele papierwinkel bij zich. Zijn zoon heeft besloten politicologie te gaan studeren, en nu mag vader de inschrijving regelen terwijl zoon in Thailand vakantie viert. Het eerste kabinet-Brands staat alvast in de steigers, opper ik. We mopperen wat over het nieuwe kabinet in wording. We bespreken de uitzending van *Zomergasten* van gisteravond, met Maarten 't Hart als gast. Hij zei behartenswaardige dingen over eenzaamheid. Dat we 'eenzaamheid' als begrip negatief geladen hebben, terwijl velen in alleen-zijn rust en toewijding vinden, in afzondering in een staat van harmonie leven, de met zichzelf tevreden. Dat is een kwaliteit, geen gebrek. Ik merk op dat het gezicht van presentator Jelle Brandt Corstius de vreemde eigenschap heeft dat het gehele middenstuk glad en bevroren is, niet aan het gesprek deelneemt. Als hij spreekt, trekt hij zijn wenkbrauwen op, verschijnen er denkrimpels in zijn voorhoofd, bewegen zijn mond en de spieren daaromheen, maar bij zijn wangen gebeurt niets. Zijn ogen twinkelen, maar daaromheen blijft het stil. Ook een vorm van afwezigheid.

De uitvaartleider meent dat eenzaamheid toch zelden een zegen is, in de harde praktijk van het leven. 'Je kunt de aansluiting ook domweg verliezen. Je ouders sterven, je huwelijk loopt stuk, en dan hoeft er maar dít te gebeuren en het gaat ook nog mis met de kinderen.' Wim Brands vindt het, gelooft hij, wel fijn om iets te verliezen te hebben.

Coördinator Bert Kiewik en Ali Mahmood verschijnen, er worden handen geschud, en Brands schudt ook de dragers de hand.

Om tien uur precies betreden we de aula, op de klanken van 'Morgenstimmung'. We zetten ons naar de gebruikelijke orde in de bank-

jes: ambtenaren links, dichters rechts, ook de uitvaartleider gaat voor rechts. Wim Brands leest zijn gedicht voor.

IN MEMORIAM S.H.K.

Ik draai de hoek om en vraag me af hoelang het geleden is
dat iemand voor jou deze straat in reed,

dat een bevriende blik langs de nummers gleed,
nader tot jou: 66.

Als ik stop zie ik het huis van m'n buurman Dirk,
kind noch kraai, die alleen nog maandelijks

bezoek kreeg van een aardappelenverkoper, een
man uit een andere tijd. Van over een grens.

Die Dirk op een dag op bed trof, zelfs geen trek meer in zware
shag,
roepend dat dit geen leven was.

Maar hoe hij toch opveerde toen de telefoon ging.
Klonk dat geluid in jouw benedenwoning weleens?

Heb je ooit de telefoon gepakt om de
stem van je zoon te horen, je naam?

Ik lees in de krant over een kunstenaar die voorwerpen
zoekt verbonden aan geluk.

Stond of lag er zoiets bij jou thuis? Heb jij zoiets gekend,
herkend?

Had je foto's waarop je met zijn moeder
stond, jouw vrouw? Klopte er weleens iemand op het raam?

Dirk liet me familiefoto's zien voor hij stierf
vertelde dat hij vrachtwagenchauffeur was

en soms weken onderweg, en dan
op een terugweg onder de rook van Amsterdam

in zijn kale cabine lag, als in een kist, maar op zijn zij
en ook dan zijn familie niet zag, hij kon er niet bij.

Ik rijd je straat uit en bedenk hoe jullie, in jullie kamers
die kloostercellen werden,

scheerden langs wat geluk had kunnen zijn.

Für Elise klinkt op. Voor de verre geliefde, voor de onbekende prinses, voor onze eigen pianolessen, waar we er, na het voltooiën van 'De vlooiënmar', eindeloos op studeerden. Voor alle vergeefsheid in ons leven. Daarna knalt de 'Zomer' uit *De vier jaargetijden* door de aula, levenslustig, opgewekt. Even later wandelen we de lauwwarme, vochtige ochtend in. We staan om het graf geschaard, de kist zakt, het mechanisme van de grafliift kreunt onder zijn last, alsof er ergens in de verte een vrachtauto toetert. Een vrachtauto waarin je als in een kist kunt slapen, met dit verschil dat de zijwaartse ligging in de cabine mogelijk is. Terwijl ik dit opschrijf, denk ik aan de s-vormige kist die ik ooit ontworpen heb: de kist waarin je in foetus-houding paste. Maar die past natuurlijk niet in de kuil die nu eenmaal voor ieder gegraven wordt.

We vinden de kuil allemaal tamelijk diep uitgevallen, voor één steek. De jonge meneer Degenkamp – de familie Degenkamp draagt al meer dan tachtig jaar zorg voor begraafplaats St. Barbara – be-zweert ons dat het toch echt het bovenste graf is. 'We graven tot twee meter twintig,' verklaart hij. 'Best diep,' vindt Kiewik. Je zou mensen dus net staand kunnen begraven. Naast elkaar, in plaats van op elkaar. Ik overweeg of ik het prettiger zou vinden, rechtop te staan in

mijn graf, in plaats van onder of boven iemand anders te moeten liggen. Rust nu maar uit. Plat op je rug. Rechtopstaand kun je gemakkelijk hemelwaarts ontspruiten. Je zou natuurlijk spoedig in elkaar zakken, zodat er van ontsnappen geen sprake meer kan zijn.

We wandelen terug naar de koffiekamer. De jonge meneer Degenkamp vertelt dat zijn vader gisteren in de schuur van een ladder is gevallen. Ribben gekneusd. Even later voegt deze zich, gekneusd en wel, bij ons gezelschap. Hij feliciteert me met mijn recente benoeming tot stadsdichter. Meneer Van Bokhoven vindt dat zo iets goed is voor je roem, hij twijfelt er niet aan dat mensen graag beroemd willen zijn. Roem is goed. 'Dat betekent dat je in de publiciteit bent en dat levert geld op. Marktwaaarde. Jullie moeten jezelf toch verkopen? Dan moet je ervoor zorgen dat je zichtbaar bent.' Waarschijnlijk heeft Van Bokhoven grotendeels gelijk. 'Het enige nadeel daarvan is misschien dat je voortdurend gezien wordt. Moet je ook maar tegen kunnen. Dat is niet altijd prettig.' Hij knikt. 'Misschien.'

Wim zegt dat roem een volstrekt leeg begrip is, dat het helemaal niets betekent. 'Moet jij zeggen, met je zondagse televisiehoofd,' zeg ik grijnzend. 'Precies,' bevestigt hij, plotseling ernstig. 'Het maakt niks uit. Je blijft gewoon hetzelfde.'

Later zal hij een gedicht voor een eenzame dode schrijven waarin hij zich voorstelt dat hij in plaats van de trein naar Hilversum te nemen in een trein met bestemming Berlijn stapt, om ruim vijfhonderd kilometer verderop een persoon te zijn in een heel ander scenario; het staat bij Eenzame uitvaart nummer 167, op pagina 146-147.

En weer later, op een onopvallende maandag, had Wim er plotse-ling genoeg van, de man die eens terwijl hij op vakantie was met vrouw en kinderen werd gebeld door iemand die met hem wilde afspreken. Wim zei: 'Dat is goed, maar 's middags zwem ik in de Noordzee.'

Eenzame uitvaart nummer 120

De Nieuwe Ooster, woensdag 24 november 2010, half vier

Dichter van dienst: Sasja Janssen

Mevrouw E.B. de V. werd op 13 november door de politie gevonden in haar woning. Ze woonde in de Avercampstraat, op eenhoog. Hendrik Avercamp, schilder van oer-Hollandse wintertafereeltjes. Ijspret. De politie verschaftte zich toegang tot haar woning via de tuin van haar onderburen. ‘De deur is niet geforceerd,’ zegt Ali Mahmood, die de melding doet. ‘Ze is waarschijnlijk gevallen in de douche. Daar is ze gevonden.’ Een eenvoudige, nette woning. ‘Ze had geen koelkast.’ Tussen haar papieren vond de heer Mahmood een exemplaar van *De Wachtstoren*. ‘Misschien was ze wel een Jehova’s getuige,’ veronderstelt hij, maar in dat geval zouden er vele broeders en zusters van de gemeenschap haar verlies moeten betreuren en ‘mevrouw deed voor niemand open’, vertellen de burens. Als je opendoet, krijg je daar altijd spijt van. De burens willen niet naar de uitvaart komen. Er is een zus gevonden, Mahmood heeft met haar gebeld. ‘Het was een rare,’ vertelde de vrouw over haar overleden zus. Ze heeft al heel lang geen contact met haar gehad, ook zij wil niet naar de uitvaart komen.

Mevrouw De V. is nooit getrouwd geweest. Er is nog een zus, die in Den Haag in een verzorgingshuis verblijft. ‘Ze heeft ooit een ongeluk gehad,’ vertelt Mahmood. ‘Ze kan niet meer lopen, en dus ook niet naar de uitvaart komen.’ Mevrouw De V. had een uitvaartverzekering bij Yarden. Ze heeft aangegeven gecremeerd te willen worden. Zo zal het geschieden, woensdag. Bert Kiewik zal namens de Dienst aanwezig zijn.

In de weken voorafgaand heb ik contact gehad met een KRO-televisieprogramma, *De Rekenkamer*. Ze wilden graag een item maken over wat dat nu helemaal kost, zo'n uitvaart. Ik legde voor de honderdste keer uit dat wij geen camera's willen bij de eenzame uitvaart, omdat het toch echt de bedoeling is dat de dichter er voor de dode staat, en zich niet over het hoofd van de dode heen tot een ongewis publiek richt. Daar had men alle begrip voor, zei men, dat zal dus niet gebeuren. En of ik dan het nummer van chef Bert Kiewik voor ze had, dan konden ze met hem bespreken hoe het dan wel moest. Daags voor de uitvaart belt Van Bokhoven dat er toch gefilmd gaat worden, en ook de redacteur belt: 'Sorry, maar Kiewik vond het prima, van hem mogen we filmen, dus dat konden wij niet laten liggen.' Ik bel Sasja Janssen met mijn verontschuldiging. Ze reageert laconiek. We zien het wel.

Woensdagmiddag. De lijkwagen is laat. We kleumen wat op De Nieuwe Ooster. Bij het Uitvaartmuseum, dat op het terrein is gevestigd, koop ik een sleutelhanger in de vorm van een lijk. De vorige is na jaren trouwe dienst gesneuveld en ik weet ook waarom: het is de schuld van het oogje dat in het kistje gedraaid is. Ik neem me voor in dit kistje een groter oog te draaien.

Iets na half vier komt een indrukwekkende terreinwagen de begraafplaats op rijden. Een cameraman wordt uitgeladen. 'Kijk,' zegt Sasja, 'hij heeft een lamp bij zich.' 'Dat is dus zijn camera,' leg ik uit. Een geluidsman volgt, een redacteur en nog een redacteur. Van Bokhoven duikt op. En daar is Kiewik, die in gezelschap van de interviewer naar de aula wandelt. Dat moet over. De wandeling is niet mooi genoeg. En nog eens. Die wandeling kan echt beter. We horen de interviewer met Bert Kiewik praten, in de familiekamer. We wachten in de gang. De uitvaartleider lacht nerveus.

Tegen vieren kunnen we de aula in. Nu schrijden we allemaal op camera naar binnen. Dat gaat gelukkig goed. De muziek is al begonnen, de 'Herfst' van Vivaldi, dat klopt. De geluidsman heeft zijn microfoon aan de kathedraal gebonden. Als de muziek is weggestorven,

komt Sasja naar voren. Ze wordt mooi spookachtig verlicht door een lampje dat haar gezicht van onderen aanschijnt.

Plooien vangen hun gordijnen
de stoelen zijn van alle doden
de tafel verdraagt u niet meer
zacht doen wij, misschien ligt u
in de badkamer en uw stem glipt
door de voordeur die zich belazerd
voelt omdat hij nooit iets doorliet,
onze meisjesnamen zijn dingen
wij komen vaak voor, u meer dan ik
u kirt, u kirt,
papierbloemen ruisen door uw aders
een geluid dat alleen zichzelf hoort
maar hierachter schreeuwt de haan die
dag en nacht vergeten is in de kleine straat
vol winterzinnen geven we ons nog
niet terug aan de dingen.

Zacht doen we, en geven ons nog niet terug aan de dingen. Wat gehaast legt Sasja het gedicht op de kist, gaat weer zitten. We houden ons onbeweeglijk. Van Bokhoven hoest. En nog eens. Bij het derde muziekstuk komt de uitvaartleider naar voren en gaan we staan, lopen een voor een naar de kist, buigen, houden een moment, als in gedachten, voor de kist stil en gaan dan af: Kiewik, de interviewer en Van Bokhoven door het middenpad, Sasja verdwijnt achter de uitvaartleider aan links door de zijdeur, ik volg.

In de koffiekamer komen we weer samen. De camera loopt. Kiewik moet nog veel meer vertellen. De koffiejuffrouw wordt teruggestuurd, de kopjes rammelen te hard. 'Geeft niks,' zeg ik, 'dan drinken we wel koude koffie straks.' Er staan schaaltes met cake voorzien van een bruine gloed, alsof de cake geroosterd is. Nieuwsgierig neem ik een plakje, maar het spul voelt juist zo sponzig als een cake hoort aan

te voelen – geroosterd is de cake dus niet. Ik proef. Er zit een vage snoepsmaak aan. Discreet wikkel ik de rest van mijn plakje in een servet en laat het in een vuilnisemmer glijden.

Het gesprek gaat nu over de kosten van een uitvaart, er ontspint zich een discussie. Aan de hand van een print van een verzekerings-site rekent de interviewer voor wat deze uitvaart gekost zal hebben: 2367 euro. Of dat klopt. Kiewik protesteert. Dat gaat hij dus niet vertellen. Zo werkt dat niet. In het voorgesprek heeft hij dat duidelijk aangegeven. Daar zijn duidelijke afspraken over gemaakt. Hij begrijpt niet wat er onduidelijk aan was, er was geen woord Spaans bij. Zo zijn we niet getrouwd. Het wordt me ineens duidelijk waarom hij de chef is. Kijk, aan zijn voorganger meneer Fritz zag je dat meteen. Bij meneer Kiewik zit de autoriteit verstoep onder een glimlach, een vrolijke snor waarvan de punten blijmoedig omhoog krullen, waar de snor van Ger Fritz steil naar beneden wees. Het gesprek moet over. Dat stelt de koffiejuffrouw in de gelegenheid de koffie binnen te brengen.

We roeren in onze koffie. Heel zachtjes zetten we ons kopje weer neer. Dan is er de vraag wat zo'n dichter nu kost. En of dat niet rot is, voor mevrouw De V., dat ze voor een gedicht moet betalen dat ze niet heeft besteld en helemaal niet te horen krijgt. Ik leg uit dat het gedicht gewoon op de rekening van de uitvaart staat, net als het bloemstuk, dat mevrouw De V. ook niet te zien krijgt, noch de mooie grijze limousine waarmee ze hierheen is gebracht, de dragers, zelfs de muziek gaat aan haar voorbij. Dat wordt allemaal door de sociale dienst betaald. De gemeenschap.

Of dat nu moeilijk is, om een gedicht te schrijven over iemand van wie je eigenlijk niets weet. Ach. Moeilijk. 'Er is altijd wel een aanknopingspunt,' beweert ik. 'Zo woonde mevrouw De V. in de Avercampstraat, de ijspretschilder. Kijk, dan heb je het meteen al koud.' 'Mooi hoor, wat jullie doen,' vindt de interviewer dan toch.

Het is al donker als we eindelijk klaar zijn. De cameraman merkt op dat hij wel dooie dichters heeft gelezen, maar dat hij nog nooit een levende dichter heeft ontmoet. Van die levende dichter wil hij

wel een sigaretje roken. We blazen de rook uit in de koude winterlucht. 'Er komt sneeuw,' weet Sasja zeker. Ze zegt dat ze dat aan de lucht kan voelen. Vuilgrijze wolken wijzen erop dat ze weleens gelijk kan krijgen.

Eenzame uitvaart nummer 122

St. Barbara, dinsdag 7 december 2010, negen uur

Dichter van dienst: Menno Wigman

Op vrijdagochtend meldt Van Bokhoven de uitvaart van een onbekend persoon, uit het water gevist ter hoogte van Prins Hendrikkade nummer 28. Of het om een man of een vrouw gaat weet hij niet. Hij weet dat het lijk door de politie uit het water is gehaald, op donderdag 25 november. Hij weet dat er een arm ontbreekt, en dat de darmen los van het lichaam zijn geborgen. Hij weet dat het lichaam in beslag is genomen en na verloop van tijd weer is vrijgegeven. 'Laat ik het zo zeggen,' vat hij zijn bevindingen samen, 'de politie heeft bepaald geen spraakwater gedronken.'

Op internet vind ik een filmpje van RTV Noord-Holland waarop te zien is dat er een lint over de kade is gespannen, en dat mannen met fluorescerende hesjes aan een met witte doeken omwikkeld pakket op het droge takelen, omringd door een paar slordig geparkeerde politieauto's, een brandweerwagen en een ambulance. Een kluitje omstanders slaat het tafereel gade. Een neutrale stem meldt dat er een onbekende dode is gevonden. Het nieuwtje krijgt geen vervolg.

In Amsterdam gaan er jaarlijks zo'n vijftig mensen dood door een val in de gracht, in een vijver, in het IJ. Meestal mannen. Als een van de oorzaken wordt genoemd dat mannen graag in grachten pissen, vooral als ze gedronken hebben. Het schijnt iets te maken te hebben met je bloeddruk, dat je licht wordt in je hoofd als je een volle blaas ledigt boven het koude water. Het eerste wat de politie doet bij een waterlijk is kijken of de gulp nog openstaat.

De onmiddellijke omgeving van het Centraal Station. Menno Wigman heeft eerder een man weggebracht die zich daar verhangen